

5. Рудницький С. Українська справа зі становища політичної географії / С. Рудницький. – Берлін : Українське слово, 1923. – 288 с.
6. Рудницький С. Українська справа...
7. Рудницький С. Чому ми хочемо самостійної України / С. Рудницький. – Львів : Світ, 1998. – 416 с.
8. Рудницький С. Українська справа зі становища політичної географії.
9. Рудницький С. Українська справа зі становища політичної географії.
10. Рудницький С. Політична географія України / С. Рудницький ; (упоряд. і автор передм. П. Штойко). – [Б.М.], Гердан 1998. – 279 с.
11. Україна просторова в концепційному окресленні Степана Рудницького : монографія. – К. : Українська Видавнича Спілка, 2003. – 245 с. – Режим доступу: <http://uaznavstvo.univ.kiev.ua/ua/Rudnyts'kyj/zmist.html>.
12. Рудницький С. Політична географія України / С. Рудницький ; (упоряд. і автор передм. П.Штойко). – [Б.М.], Гердан 1998. – 279 с.
13. Хилько М. Украина должна быть супердержавой // Еженедельник 2000 – Держава. – № 49 (101) 7-13 декабря 2001 / М. Хилько. – Режим доступу: <http://2000.net.ua/2000/derzhava/36177>.

Analyzing the scientific heritage of the famous Ukrainian scientist S. Rudnytskoho, focuses on the geopolitical views and fundamental concepts of the doctrines ambush scientist.

Key words: geopolitics, geopolitical doctrine, Ukraine, Rudnytsky.

Отримано: 28.03.2013

УДК 94(477):323.15:32.019.5«193»

В. Ф. Колесник

КОРЕНІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН УСРР В НАУКОВІЙ ТА ПУБЛІЦИСТИЧНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ 1930-х рр.

У статті розкриваються особливості висвітлення коренізації національних меншин УСРР в науковій та публіцистично-пропагандистській літературі 1930-х рр., показується вплив на зміст публікацій політики та ідеології радянської тоталітарної держави.

Ключові слова: коренізація, УСРР, наукова література, публіцистично-пропагандистська література, публікації, націоналізм.

На рубежі 1920-1930-х рр. з утвердженням режиму одноособової влади Сталіна радянські науковці змушені були всі суспільні явища коментувати через призму здійснюваних сталінським керівництвом процесів уніфікації всього суспільного життя, включаючи і політику коренізації національних меншин. Тоталітарно-репресивна система партійно-державної влади, яка склалася в СРСР до кінця 1920-х рр., сама диктувала вченим історичні «істини», формувала відповідний тип «наукового мислення», що негативно вплинуло на розробку питань політики коренізації в УСРР.

У 1930-х рр. різко скоротилися публікації та видання статистично-довідкової літератури, документів, що зумовлювалося негативним ставленням тоталітарної системи, насамперед, до архівних історичних джерел та прагненням використати їх лише з метою підтвердження соціалістичних успіхів і звершень. Лише

на початку 1930-х рр. були опубліковані окремі директивні документи і розпорядження керівних органів з питань політики коренізації національних меншин в УСРР. Зокрема, були опубліковані стенограми XII з'їзду КП(б)У, стенографічний звіт і постанови другої всеукраїнської наради по роботі серед національних меншин, постанови ЦК ВКП(б) та РНК СРСР, ЦК КП(б)У та РНК УСРР про початкову, неповну середню та середню школу, які вийшли в першій половині 1930-х рр., постанова секретаріату ВУЦВК про видання і розповсюдження книг на мовах національних меншин тощо [1]. Тоді ж з питань коренізації вийшла низка постанов і розпоряджень, інструктивних матеріалів Народного комісаріату освіти УСРР, які друкувалися в «Бюлетені НКО УСРР» і присвячувалися поточним завданням та проблемам [2], а також вийшли з друку деякі матеріали місцевих партійних, профспілкових органів та організацій, що стосувалися національно-культурного будівництва [3]. У 1930 р. вийшов збірник статистичних матеріалів з національного перепису робітників та службовців України у жовтні-листопаді 1929 р. [4]. Водночас необхідно зазначити, що з 1933 р., коли в УСРР було розпочато чергову кампанію боротьби з націоналістичними ухилами, вийшла низка постанов місцевих партійних органів [5], публікацій партійно-радянських діячів, зокрема, В. Затонського, С. Косіора, П. Любченка, Д. Мануїльського М. Попова, П. Постишева, А. Хвилі, О. Шліхтера та інших, зміст яких зводився до одного: необхідності посиленої боротьби проти так званих націоналістичних недобитків і за здійснення національної політики в Україні [6]. Ці публікації передають ту політичну і морально-психологічну атмосферу, яка створювалася в радянському суспільстві сталінським керівництвом з метою припинення українізації, політики коренізації загалом і здійснення, по суті, в СРСР уніфікації всіх сфер суспільного і культурного життя. Загалом розпочалася кампанія виправлення «перекручень» попередньої діяльності НКО УСРР («насильницької українізації та дерусифікації») [7]. Вся практика і теорія минулого етапу національно-культурної політики, що здійснювалася НКО УСРР, проголошувалася витвором «націоналістичної фантазії М. Скрипника» [8].

Звинувачення М. Скрипнику та іншим прихильникам коренізації у буржуазному націоналізмі висувалися в статтях М. Аржанова, С. Диманштейна, С. Жураховича, Б. Коваленка, Г. Левченка, К. Сізонова, Г. Шевченка та багатьох інших [9]. При цьому націоналістів прагнули знайти і викрити практично в усіх сферах культурно-освітнього життя: в літературі, системі освіти, видавництвах, в різних ланках управління тощо. Націоналізм знаходили навіть в теорії і практиці бібліотечної роботи [10]. Таким чином, агітаційно-пропагандистські публікації створювали віртуальну картину націоналістичного шкідництва та націоналістичних заколотів, що цілком вписувалося в сталінську концепцію посилення класової боротьби в процесі соціалістичного будівництва.

Загалом звернення до проблеми коренізації нацменшин у пропагандистській та історико-публіцистичній літературі відбуло-

ся на початку 1930-х років, коли уніфікація культурних процесів у СРСР значно посилилася, але політика коренізації ще не була ліквідована до кінця. Крім того, радянська влада відзначила у 1932 р. 15-ті роковини Жовтневої революції, що потребувало історичного обґрунтування її «вагомий» результатів не лише в економічній, а і в культурній та національній сферах.

Тоді політика коренізації національних меншин в УСРР знайшла певне відображення насамперед в статтях пропагандистського характеру, опублікованих у журналах «Радянський книгар», «Революция и национальности», «Большовик України» та ін., а також в брошурах окремих авторів. Вони з'являлися на потребу дня, тих завдань в політичній, культурній сферах, які обґрунтовувалися в партійних документах, або зумовлювалися конкретним станом справ в національно-освітній, видавничій та інших галузях життя національних меншин. За тематичною спрямованістю їх можна умовно поділити на декілька груп.

Насамперед, частину таких публікацій, складали статті або брошури, присвячені теоретичним аспектам національного питання в умовах соціалістичного будівництва. У них автори в основному тиражували ті положення з національного питання, які містилися в документах вищих партійних органів – з'їздів, конференцій, пленумів ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У, а також у виступах Й. Сталіна, прагнули показати торжество ленінської національної політики в радянській державі, використовуючи певний фактичний та статистичний матеріал з життя національних меншин в УРСР [11]. Характерно, що в таких публікаціях національне питання, як і сама політика коренізації, тісно пов'язувалися з завданнями соціалістичного будівництва і провідною роллю пролетаріату в здійсненні соціалістичних перетворень. По суті, національне питання розглядалося з класових пролетарських позицій. А сам робітничий клас радянської країни розглядався як рушійна сила національно-культурного будівництва [12]. Більше того, уже на початку 1930-х рр. в окремих статтях результати роботи серед національних меншин почали розглядатися під кутом зору інтернаціонального виховання [13]. Звичайно, що на змісті означених публікацій давалася ознака політична кон'юнктура, автори, як правило, підлаштовувалися під вимоги правлячої партії та її керівництва, підтримували гасла боротьби з націоналізмом, тезу про посилення класової боротьби в процесі соціалістичного будівництва.

Другу групу публіцистичних пропагандистських праць початку 1930-х рр. становять ті, в яких давалася загальна характеристика стану окремих національних меншин або національних районів, зокрема, Мархлевського польського, Коларівського болгарського та інших [14]. Останні публікації з'являлися переважно до ювілейних дат. Кількість означених праць досить обмежена, а за своїм змістом вони значною мірою схожі. У них, з одного боку, містяться спроби підтвердити на прикладі окремих нацменшин або національних районів, як це роблять автори Я. Больдт, М. Василенко, Б. Каган, Г. Цвятков, завідувач Всеукраїнської філії

Центрвидаву, заступник голови ЦКНМ А. Глинський, А. Давиджієв та інші, правильність більшовицької національної політики та її торжество в радянській країні, а, з іншого боку, визначити у відповідності до партійних установок та директив певні проблеми та недоліки у політиці коренізації.

Нарешті, третя група об'єднує публікації, присвячені окремим напрямкам політики коренізації серед національних меншин УСРР. Серед них чи не найбільшу кількість становлять ті, які розкривають стан справ з видання газет і особливо книг на мовах національних меншин [15]. Зазвичай це публікації інформативного характеру, які показують конкретні результати у виданні національних книг та газет, розкривають заходи, спрямовані на поживлення роботи у цьому напрямку (проведення місячників національної літератури тощо), окремі недоліки. Так, в статті «Радянського книгаря» за 1932 р. повідомляється про труднощі, пов'язані з розповсюдженням періодики національних меншин у зв'язку з невиконанням накладів газет та журналів [16]. З іншого боку, як зазначають деякі автори, при наявності необхідного накладу тих чи інших книжок на мовах національних меншин, ціни на них були настільки високі, що мало хто міг дозволити собі придбати таку літературу [17].

Загалом преса і книги на мовах національних меншин оцінювалися під кутом зору їх ролі і значення у марксистсько-ленінському вихованні народу, у боротьбі за виконання завдань соціалістичного будівництва.

До 15-х роковин Жовтневої революції були зроблені поодинокі спроби, зокрема М. Агуфа, К.С. Рихлевського [18], подати загальну картину становища національної преси та книги в УСРР за роки радянської влади. Але публікація матеріалів, присвячених пресі та книгам національних меншин УСРР, завершується 1932 р. З розгортанням у 1933 р. на офіційному рівні активної боротьби проти націоналізму ця тема стала, по суті, закритою.

Певну частину пропагандистських публікацій початку 1930-х рр., присвячених окремим напрямкам політики коренізації серед національних меншин УСРР, становлять ті, в яких увага акцентується на питаннях виборів до національних рад та показується робота комісій національних меншин в окремих міських радах [19], висвітлюються питання національних кадрів та діяльності адміністративних органів серед національних меншин [20]. Окремі статті присвячувалися діяльності національних театрів, роботі національних сільських будинків [21]. Робилися спроби показати вирішення національно-культурних потреб національних меншостей УСРР в контексті українізації [22]. Зміст матеріалів, які стосувалися закладів культури національних меншин, пронизувала ідея необхідності використання їх для поширення більшовицької ідеології та здійснення соціалістичної культурної революції. З іншого боку, пропагандистські статті зазвичай акцентували увагу переважно на завданнях, які ставила радянська влада, партійні та урядові постанови, і значно менше висвітлювали конкретні ре-

зультати в проведенні політики коренізації національних меншин. І це зрозуміло, адже політика коренізації все більше набувала формального характеру, повністю ідеологізувалася і політизувалася.

Наприкінці 1920-х – на початку 1930-х рр. у працях і виступах працівників НКО УСРР, зокрема, М. Скрипника, Я. Ряппо [23], деяких публіцистів знайшов часткове висвітлення і такий напрямок коренізації як створення та діяльність шкільних та інших закладів освіти національних меншин. Але особливе місце в працях радянських урядовців та освітян займало питання про національну форму освіти національних меншин та її радянський зміст. Яскраво стосовно польської школи про це писав А. Сенченко: «Польська школа у нас не є і не може бути національною польською школою буржуазного гатунку. Ми весь час проти цього виступаємо. Ми послідовно боролися за нашу пролетарську школу» [24]. Отже, освіта національних меншин УСРР розглядалася під кутом зору її пролетаризації та радянського змісту, що, власне, і передбачала більшовицька політика коренізації.

Водночас нарком освіти УСРР М. Скрипник та його прихильники прагнули у своїх працях показати позитивні результати досягнуті у 1920-і роки в справі створення мережі освітніх закладів для окремих національних меншин [25]. Але багато авторів, які ще зовсім недавно розглядали лінію на коренізацію як торжество ленінсько-сталінської національної політики партії, по мірі її згортання стали вишукувати її негативні моменти, викривати «помилки» прихильників українізації. Отже, ситуація з освітою національних меншин в Україні стала використовуватися як чинник боротьби з прибічниками українізації і так званими українськими «буржуазними націоналістами». Характерно, що тон і напрямок у цій боротьбі задавали партійні і радянські діячі УСРР: О. Шліхтер, В. Затонський, А. Хвиля та ін. Партійно-радянські функціонери прагнули швидко протиставити українізацію школи процесам коренізації культурно-освітніх установ національних меншин УСРР. У їх публікаціях і виступах піддавалися критиці та анафемі, насамперед, праці М. Скрипника, йшлося про «утиски» та «ігнорування» освітніх інтересів національних меншин, про насильницьку українізацію та дерусифікацію освіти в республіці. Так, А. Хвиля стверджував, що етнічні меншини не мають задовільної мережі культосвітніх установ [26], а В. Затонський доводив, що мережа шкіл в Україні була складена так, що дітей російської, німецької, польської, єврейської національних меншин примушували вчитися в українській школі [27]. При чому все це писалось в умовах, коли дедалі більших обсягів набували переслідування та репресивні акції по відношенню до самих національних меншин.

Захищаючи права національних меншин на освіту рідною мовою, названі автори перш за все мали на увазі росіян. На підтвердження дерусифікації та насильницької українізації наводилися дані про зменшення в Україні кількості російськомовних шкіл та учнів у них. Якщо в 1929/1930 навчальному році діяло 1287 таких шкіл (285500 учнів), то в 1932/1933 їх стало 1004 (211000 уч-

нів). Таке зменшення російських шкіл В. Затонський безпідставно пояснював тим, що колишнє керівництво наркомату освіти (М. Скрипник, очолював наркомат з 1927 по лютий 1933 р.) не враховувало інтереси російської меншини у здійсненні освіти на рідній мові. Тому ми, писав В. Затонський, «... відкидаємо рішуче будь-то одверті, будь-то приховані спроби дерусифікації та примусової українізації» [28]. Подібні заяви не відповідали дійсності. Насправді, вони свідчили, що процес уніфікації освіти, започаткований на рубежі 1920-1930-х рр., супроводжувався поверненням сталінського режиму до русифікаторської політики. Як свідчать їхні публікації, кількість російських шкіл вже протягом наступних після самогубства М. Скрипника двох років зростає більше ніж у два рази, що дозволило уряду УСРР звітувати про зміцнення засад здійснення ленінської національної політики в республіці.

Отже, висвітлення питань освіти національних меншин в УСРР на початку 1930-х рр. було цілком підпорядковане згоргання політики коренізації, яка стала на перешкоді великодержавній політиці сталінського тоталітарного режиму. Офіційною владою була здійснена свідомо фальсифікація фактів, явищ і процесів, що відбувалися в освітній сфері УСРР у 1920-ті рр. Їх оцінка здійснювалася під кутом зору уніфікації системи освіти в СРСР.

Загалом пропагандистські публікації початку 1930-х рр., які концептуально були підпорядковані панівній у той час ідеології та політичній кон'юктурі, цінні, насамперед, своїм статистично-фактичним, конкретно-історичним матеріалом, який, хоча і носить вибірковий характер, але вимагає сьогодні свого наукового переосмислення та узагальнення.

Щодо наукових праць початку 1930-х рр., то вони були епізодичними і прямо не торкалися політики коренізації. Автори, як правило, зверталися до історії окремих національних меншин УСРР. Але останні дослідження такого характеру вийшли друком у 1930-1933-х рр. Несприятливі суспільно-політичні умови для розвитку науки обірвали історико-етнологічні студії. Це було пов'язано з тим, що навесні 1929 р. Державна академія матеріальної культури організувала нараду етнографів Москви та Ленінграду, на якій етнологія була кваліфікована як класове збочення, як буржуазний сурогат суспільствознавства. Тому уже у 1931 р. після смерті А. Лободи згорнулися історико-етнографічні дослідження. А політичні процеси, голодомор, перманентні арешти у науковому середовищі та видавничьких колах, кадрові чистки наукових установ привели до 1934 р. ВУАН, Інститут польської (пролетарської) культури, Кабінет нацменшин, Етнографічну комісію до кадрового колапсу. Занепад живої дослідницької творчості відбувся в усіх підрозділах ВУАН. У червні 1931 р. Кафедра національного питання та Інститут національного питання були передані до Соціально-економічного відділу ВУАН і мали займатися виключно висвітленням колективізації національного села. Але через голодомор і страхітливі наслідки колективізації в УСРР робота цих підрозділів ВУАН практично не здійснювалася. У лютому 1934 р. Інститут єврейської культури та

Інститут польської культури передали до Президії ВУАН, а Комісію національних питань ліквідували. Припинилися і не відновлювалися польові дослідження етнічних громад (за виключенням єврейської, що тривали до 1941 р.). А на середину 1930-х рр. на тлі депортації поляків і німці інтерес науковців до вивчення етнічних меншин в радянській Україні остаточно зійшов нанівець, так як означена тематика стало небезпечною не лише для кар'єри, але й для життя [29]. За таких умов реалізація відповідних науково-дослідних проектів стала неможливою.

Але результатом краєзнавчої, етнографічної роботи, яку в 1920-ті рр. здійснювала етнографічна комісія при ВУАН, стали праці, видані на початку 1930-х рр. У них міститься яскравий матеріал про національно-культурні традиції і обряди грецької, єврейської, німецької, болгарської та інших національних меншин УСРР. Зрозуміло, що ці праці зберігають свою історіографічну цінність, оскільки дають уявлення про найбільш поширені тоді погляди на становище національних меншин. З іншого боку, більшість тогочасних етнографічних публікацій становлять бібліографічну рідкість, тому мають не лише історіографічне, а і джерелознавче значення.

Серед наукових праць, які з'явилися на початку 1930-х рр. і торкалися історії національних меншин УСРР, варто назвати історико-статистичну роботу А. Гіршфельда, який досліджував міграційні процеси в республіці на основі перепису 1926 р. [30]. Різні аспекти соціального, демографічного розвитку єврейських громад СРСР, зміни в їх середовищі, викликані заходами радянської влади, знайшли своє відображення в працях М. Береговського, І. Вейцбліта, Ф. Вейткова, Б. Поліщука, Л. Зінгера, Д. Заславського [31]. Об'єктом наукових студій К. Костан, І. Соколова, М. Сергієвського, С. Ялі стали етнокультурні та соціально-економічні процеси грецької громади в УРСР [32]. І якщо переважна більшість авторів зверталася до вивчення літератури та мови грецької громади, то С. Ялі на основі архівних матеріалів, статистичних відомостей підготував достатньо кваліфіковане дослідження про історичне минуле і особливості трансформації Маріупольської грецької громади в радянській Україні. Автор книги працював в ЦКНМ при ВУЦВК та Раді нацменшин Наркомосу УСРР, мав можливість зібрати значний фактично-статистичний матеріал, що, власне, позитивно виокремлює роботу С. Ялі серед інших. На жаль, здійсненню політики коренізації в середовищі грецької громади та її наслідків у етнокультурній царині відведено недостатнє місце.

Частково висвітаив історію болгарської громади Приазов'я та Бессарабії, вплив радянської влади на побут та життя українських болгар Д. Димитров [33].

Отже, практично всі наукові праці початку 1930-х рр. присвячувалися або історії етнічних меншин загалом, або питанням їх етнографії та соціально-економічного розвитку. Лише окремі дослідження, зокрема робота С.Ялі та деякі інші, побіжно торкалися проблеми коренізації. Таким чином, в історико-етнографічній науковій літературі початку 1930-х рр. коренізація національних

меншин УСРР не стала предметом спеціального дослідження. З іншого боку, означені наукові праці написані під визначальним впливом марксистської ідеології і марксистської методології. Але порівняно з публіцистично-пропагандистськими роботами в наукових розвідках значно глибше розглядалися проблеми соціально-економічного і культурного розвитку національних меншин, висловлювалися цікаві думки, висновки, акцентувалася увага на деяких нагальних проблемах у житті етнічних громад УСРР.

У середині та другій половині 1930-х рр. радянські публіцисти знову звернулися до національного питання та політики коренізації національних меншин в УСРР. Щоправда, публікації такого змісту вийшли у 1935-1937 рр., тобто до того як у квітні 1938 р. були ухвалені постанови ЦК КП(б)У «Про реорганізацію національних шкіл на Україні» та РНК УРСР і ЦК КП(б)У «Про обов'язкове вивчення російської мови в неросійських школах України». Як відомо, ці постанови остаточно покінали з коренізацією національних меншин: ліквідувалися їх школи, національно-культурні заклади, газети, журнали. Тому після виходу означених постанов тема коренізації політично стала забороненою і не піднімалася в тогочасних виданнях. Водночас, у грудні 1936 р. було прийнято нову Конституцію СРСР, яка офіційно проголошувала висновок про побудову соціалізму в СРСР. Цей висновок передбачав ідеологему про вирішення в радянській країні на основі марксистсько-ленінської теорії національного питання в інтересах трудящих мас, про соціально-політичну та ідейну єдність, національну рівноправність, дружбу і співробітництво всіх націй і народів багатонаціональної Радянської держави, їх послідовний соціалістичний інтернаціоналізм. Тому статті в публіцистичних виданнях, присвячені національному питанню в Радянському Союзі повністю підпорядковувалися означеній ідеологемі. Яскравим прикладом цього є публікація С. Тяпченка, присвячена священній і непорушній братерській єдності народів СРСР, виступ С. Косіора на XIII з'їзді КП(б)У, його брошура про торжество ленінсько-сталінської національної політики та ін. [34]. Виклад матеріалу здійснювався цілком на основі теоретичної спадщини марксизму-ленінізму. Безроздільно домінував так званий декретно-ілюстративний і цитатний метод, коли функція авторської думки зводилася лише до заповнення вузького проміжку між цитатами, а історичний процес – до назви і цитування відповідної постанови, доповненої ілюстраціями про її виконання.

Загалом опубліковані у 1935-1937 рр. матеріали з коренізації національних меншин кількісно були дуже незначними, власне, поодинокими, а тематично торкалися національних рад УСРР, деяких форм їх роботи та офіційного ставлення національних меншин до нового виборчого закону, який передбачав загальне і рівне виборче право при таємному голосуванні [35]. Поодинокі, і то, зазвичай, у газетах за 1936 р., появлялися публікації про окремі національні райони та господарське і культурне будівництво в них [36]. Але уже у 1937 р., напередодні ліквідації культурно-освітніх закладів національних меншин УРСР, виходить низка журнальних статей спрямованих проти так званих націоналістів [37]. Загалом

боротьба проти українського націоналізму та проявів націоналізму польської, німецької, єврейської та інших етнічних меншин УСРР була характерною прикметою радянської публіцистично-пропагандистської літератури 1933-1937-х рр. Ця література, що цілком і повністю базувалася на партійних установках та характеризувалася штучністю концептуальних засад, формувала відповідну суспільну думку і стала своєрідною ідейною предтечею уже названих постанов ЦК КП(б)У і РНК УРСР 1938 р. про реорганізацію національних шкіл, які кваліфікувалися як вогнища «буржуазно-націоналістичного впливу на дітей», про обов'язкове вивчення російської мови в неросійських школах України та постанови Політбюро ЦК КП(б)У «Про реорганізацію національних районів та сільрад УРСР у звичайні райони та сільради».

Отже, погравшись з коренізацією, Сталін взяв курс на русифікацію населення УРСР, у тому числі і національних меншин, а жорстоке переслідування прихильників національної культурної самоорганізації унеможливило використання раніше існуючих можливостей для прояву і розвитку національно-культурної самобутності.

Таким чином, коренізація з політичної точки зору у 1938 р. остаточно втратила свою актуальність і перестала згадуватися навіть в публіцистичних статтях. А в умовах повного підпорядкування радянської історичної науки політиці тема коренізації стала, по суті, забороненою для істориків та інших науковців.

У 1938 р. в умовах «великого терору» і нового спалаху репресій з'явився підручник «Історія ВКП(б). Короткий курс» [38]. Політика коренізації в цьому підручнику ігнорувалася. І це стало своєрідним сигналом для науковців. Орієнтуючись на «Історію ВКП(б). Короткий курс», вони надовго забули політику коренізації і не зверталися до неї у свої дослідженнях. Тому майже до середини 1980-х рр. радянська історіографія політики коренізації національних меншин в УСРР 1920-1930-х рр. відчувала на собі негативний вплив цього підручника.

У 1930-ті рр. політика коренізації національних меншин УСРР не стала предметом спеціального дослідження і для науковців-українців, які знаходилися за рубежем, для нової та політичної української еміграції. У середині та другій половині 1930-х років, коли радянська влада по суті припинила українізацію і заявила про торжество ленінської національної політики в СРСР, за рубежом вийшло лише декілька праць, у яких давалися загальна критично-негативна характеристика національній політиці більшовиків у радянській Україні. Це публікації Н. Галія та Б. Новицького, І. Мазепи, В. Садовського, Р. Смаль-Стоцького та ін. [39] У них увага була прикута насамперед до становища українців у мовній і культурній сферах за умов радянської влади, висловлювалося незадоволення згортанням українізації. Але праці, видані за рубежом, на жаль, не мали належної архівної та джерельної бази.

Список використаних джерел:

1. XII з'їзд Комуністичної партії (більшовиків) України. 18-23 січ. 1934 р.: Стенограф. звіт. – Х. : Партвидав ЦК КП(б)У, 1934. – 612 с.; Второе

- Всеукраїнское совещание по работе среди национальных меньшинств, 27-30 ноября 1930 года: Стенографический отчет и постановления. – М. ; Х. ; Минск : Центриздат, 1931. – 160 с.; За більшовицький порядок у школі: (Основні рішення ЦК ВКП(б) та РНК СРСР, ЦК КП(б) У та РНК УСРР про почат., неповну серед. та серед. шк.) / упоряд.: В. Канцнельсон, Я. Фрімерман. – К. : Мол. більшовик, 1935. – 72 с.; По докладу об издании и распространении книги на языках национальных меньшинств и о ходе выполнения плана издания учебников для нацменшкол на 1933-1934 учебный год: Постановление секретариата ВУЦИК // Собрание законов и распоряжений Рабоче-селянского правительства Украины за 1933 г. – 1933. – № 42. – С. 20-21; Положение об отделе национальных меньшинств НКВД: Постановление ВЦИК // Собрание законов и распоряжений Рабоче-селянского правительства Украины за 1933 г. – 1933. – № 46. – С. 797-798; Про затвердження Уставу та Устава про Державне видавництво національних меншостей УСРР при президії ВУЦВК // Зб. узаконень та розпоряджень Робітн.-сел. Уряду України за 1932 р. – 1932. – № 8. – С. 85-88; О работе среди национальных меньшинств: Постановление Президиума Совета Национальностей ЦИК Союза ССР, одобренное Президиумом ЦИК Союза ССР 8 июня 1935 г. По докладам ЦИК УССР и ЦИК БССР // Революция и национальности. – 1935. – № 6. – С. 102-104.
2. Про підсумки Всеукраїнської конференції культробітників нацмен.: Постанова колегії НКО // Бюлетень НКО УСРР. – 1931. – № 44-45. – С. 3-4; Про викладання мов у сільськогосподарських технікумах нацменшостей // Метод. сектор // Бюлетень НКО УСРР. – 1931. – № 57-58. – С. 7-8; Про виконання резолюції ЦК КП(б)У в справі культобслуговування нацменшостей з 31.08.1931 р.: Постанова Колегії НКО // Бюлетень НКО УСРР. – 1932. – № 16. – С. 5-7; Про викладання мов у технікумах нацменшостей // Метод. сектор // Бюлетень НКО УСРР. – 1933. – № 4. – С. 10; Про забезпечення культурних потреб національних меншостей на Україні у справі шкільного будівництва та лікнепу: Постанова колегії НКО // Бюлетень НКО УСРР. – 1933. – № 16. – С. 1-2; Про прийом до шкіл та дошкільних установ дітей за рідною мовою навчання: наказ наркома освіти УСРР т. Затонського // Бюлетень НКО УСРР. – 1934. – № 4. – С. 4; Про завдання в царині культбудівництва на 1931/1932: Постанова об'єданого засідання колегії НКО та президії ВУКу Робос // Бюлетень НКО УСРР. – № 38-39. – С. 1-4; Про завдання культосвітньої роботи серед нацменшостей // Бюлетень НКО УСРР. – 1932. – № 16. – С. 4-5.
 3. За темпи, за якість в нацкультбудівництві на Криворіжжі: Постанови та матеріали ЦК партії, уряду, Миськпарткому та район. з'їзду вчителів Криворіжжя про нацкультбудівництво / Криворізький відділ народсвіти. – Кривий Ріг, 1931. – 104 с.; Про стан нацменроботи в м. Харкові: Постанова секретаріату ХМПК від 13 черв. 1931 // Партактивіст. – 1931. – № 15. – С. 63; Лазоршак О. Профспілки України на фронті нацкультбудівництва: Доповідь на VII пленумі ВУРПС від 5-9 липня 1931 р. з додатком резолюції на доповідь. – Х. : Укр. робітник, 1931. – 64 с.; Національне питання та профспілки. – Х. : Укр. робітник, 1930. – 95 с.
 4. Національний перепис робітників та службовців України (жовтень-листопад 1929 р.) : зб. статистичних матеріалів / Всеукраїнська рада профспілок ; за редакцією І. Златопольського. – Х. : Український робітник, 1930. – 159 с.
 5. Викрити та розтроцити шкідницьку роботу ворожих елементів: (Резолюція Чернігівського облоргбюро та облбюро на повідомлення ЦК ВКП(б) про смерть тов. Скрипника) // Комуніст. – 1933. – 11 лип.;

- Про націоналістичні ухили в лавах української парторганізації та завдання боротьби з ними: (Резолюція партактиву м. Києва на доповідь М. Попова) // Вісті ВУЦВК. – 1933. – 17 лип.; Про націоналістичні ухили в лавах української парторганізації та завдання боротьби з ними: (Резолюція партактиву м. Вінниці на доповідь М. Кіллерога) // Комуніст. – 1933. – 28 лип.; Про націоналістичні ухили в лавах української парторганізації та завдання боротьби з ними: (Резолюція партактиву м. Дніпропетровська на доповідь В.Чубаря. 11 лип. 1933 р.) // Комуніст. – 1933. – 29 лип.; Про націоналістичні ухили в лавах української парторганізації та завдання боротьби з ними: (Резолюція партактиву м. Сталіно на доповідь В. Затонського 13 липня) // Комуніст. – 1933. – 30 лип.; Про націоналістичні ухили в лавах української парторганізації та завдання боротьби з ними: (Резолюція партактиву м. Одеси на доповідь П.Любченка 13 липня) // Вісті ВУЦВК. – 1933. – 22 лип.
6. Затонський В.П. Нові перемоги лєнінської національної політики / В.П. Затонський. // Більшовик України. – 1933. – № 13-14. – С. 34-51; Затонський В.П. Національно-культурне строїтельство и боротьба против национализма / В. П. Затонський. – М., 1934; Затонський В.П. Національно-культурне будівництво і боротьба проти націоналізму: (Доповідь та заключне слово на січневій сесії ВУАН) / В.П. Затонський. – К. : Партвидав, 1934. – 64 с.; Косіор С.В. Підсумки і найближчі завдання національної політики на Україні: Доповідь на листопадовому об'єднаному пленумі ЦК і ЦКК КП(б)У / С.В. Косіор // Червоний шлях. – 1933. – № 8-9. – С. 205-244; Любченко П.П. Вогонь по націоналістичній контрреволюції та по націонал-ухильникам. (Промова на об'єднаному листопадовому пленумі ЦК і ЦКК КП(б)У / П.П. Любченко // Червоний шлях. – 1933. – № 10. – С. 186-207; Мануїльський Д.З. Завдання чистки Київської партійної організації: (Критика здійснення національної політики попереднім Уаркомосом). – Вісті ВУЦВК. – 1933. – 29 трав.; Постишев П.П. З промови на об'єднаному пленумі ЦК і ЦКК КП(б)У (Про боротьбу з націонал-ухидами) / П.П. Постишев // Життя й революція. – 1933. – № 11-12. – С. 131-144; Хвиля А. Знищити український націоналізм та його агентуру / А. Хвиля // Більшовик України. – 1933. – № 13-14. – С. 65-76; Шліхтер О.Г. Боротьба проти національних ухилів на сучасному етапі (Збірка) / О.Г. Шліхтер. – Х. : Партвидав, 1933. – 84 с.; Шліхтер О.Г. Максимум більшовицької пильності в боротьбі з буржуазно-націоналістичною контрабандою / О.Г. Шліхтер // Більшовик України. – 1933. – № 13-14. – С. 52-64 та ін.
 7. Див.: В.П. Ліквідувати збочення національної політики в школі // Комуніст. – 1933. – 25 бер. – № 82. – С. 3.
 8. Шліхтер О. Посилюємо більшовицьку пильність на фронті боротьби за здійснення лєнінської національної політики на Україні / О. Шліхтер // Більшовик України. – 1933. – № 9-10. – С. 64.
 9. Аржанов М. Буржуазний націоналізм – орудие подготовки антисоветских интервенций: (Критика Хвильового, Аварського, Скрипника) / М. Аржанов // Революция и национальности. – 1934. – № 6. – С. 1-12; Диманштейн С. Сильнее огонь по националистическим уклонам (из доклада на заседании общества старых большевиков): [Критика М. Скрипника] / С. Диманштейн // Фронт науки и техники. – 1934. – № 1. – С. 56-62; І.Р. Осередок Одеської обласної освіти не виправляє націоналістичних помилок / Р. І. // Партактивіст. – 1933. – № 13. – С. 36-38; Коваленко Б. Школа націоналістичного ухилу М. Скрипника: [Скорочений уривок статті «Класова боротьба на новому етапі та націоналістичний ухил М. Скрипника»] / Б. Коваленко // Життя й революція. – 1933. – № 10. – С. 63-75; Левченко Г. Викоренити націона-

- лістичне шкідництво у підручниках з мови / Г. Шевченко. – Харків, 1934. – 31 с.; С.Д. Борьба с национализмом и уроки Украины / Д.С. // Революция и национальности. – 1934. – № 1. – С. 15-22; Сафаров Н. Против извращения нацполитики / Н. Сафаров // Революция и национальности. – 1933. – № 4. – С. 74-77; Шевченко Г. В боротьбі за стабільний підручник: [Критика «українського націоналізму»] / Г. Шевченко // Комуністична освіта. – 1934. – № 4. – С. 50-71; С.Д. Борьба с национализмом и уроки Украины / Д.С. // Революция и национальности. – 1934. – № 1. – С. 15-22 та ін.
10. Фельдштейн М. Проти націоналізму в теорії та практиці бібліотечної роботи / М. Фельдштейн, О. Грібненко // Комуністична освіта. – 1934. – № 4. – С. 10-18.
 11. Акопов С. Октябрь и успехи национального строительства / С. Акопов. – Х. : Партиздат, 1932. – 64 с.; Андрианов А. По ленинскому пути в национальном строительстве Украины / А. Андрианов // Революция и национальности. – 1930. – № 8-9. – С. 35-41; Великовский М. Задачи национальной политики в свете решений ХУІ съезда / М. Великовский // Революция и национальности. – 1930. – № 4-5. – С. 12-22; Гитлянский А. Ленинская национальная политика в действии: (Национальные меньшинства на Украине) / А. Гитлянский // Революция и национальности. – 1931. – № 9. – С. 35-44; Диманштейн С. VI съезд Советов и нацвопрос / С. Диманштейн // Революция и национальности. – 1931. – № 4. – С. 9-27; Його ж. Идеологическая борьба в национальном вопросе. / С. Диманштейн // Революция и национальности. – 1930. – № 3. – С. 3-29; Період будівництва соціалізму – період розквіту національних культур // Агітатор. – 1931. – № 28. – С. 78-87; Річицький А. Национальные питання доби наступу соціалізму в світлі постанов ХVІ з'їзду ВКП(б) / А. Річицький. – К. : Пролетар, 1931. – 88 с.; Сенченко А. Национальные питання в період розгорнутого соціалістичного наступу на всьому фронті / А. Сенченко // Більшовик України. – 1930. – № 17. – С. 47-61; Диманштейн С. Отношение марксизма-ленинизма к вопросу об ассимиляции национальностей / С. Диманштейн // Революция и национальности. – 1935. – № 7. – С. 57-74; Трайнин И. Вопросы национальной культуры / И. Трайнин // Революция и национальности. – 1934. – № 1. – С. 32-44; Шусь О. КП(б)У в боротьбі за ленинську національну політику / О. Шусь. – Х. : На варті, 1932. – 96 с.
 12. Демченко М. Национальные питання та пролетаріат / М. Демченко. – Х. ; К. : Держвидав України, 1930. – 112 с.; Диманштейн С. Реконструктивный период и работа среди национальностей СССР / С. Диманштейн // Революция и национальности. – 1930. – № 1. – С. 9-19; М.-КО Я. Клясова боротьба й національне питання в період розгорнутого соціалістичного наступу / Я. М.-КО // Більшовик України. – 1931. – № 2. – С. 52-64; Потапчик М. Робітничя кляса України в національно-культурному будівництві / М. Потапчик // Більшовик України. – 1932. – № 5-6. – С. 123-134.
 13. Роботу серед нацменів та інтернаціональну – в центр уваги // Безвірник. – 1933. – № 7-8. – С. 1-6.
 14. Василенко М. Один из многих: К пятилетнему юбилею Мархлевского польского района / М. Василенко // Революция и национальности. – 1930. – № 4-5. – С. 38-47; Глинский А. Национальные меньшинства на Украине / А. Глинский. – Х. ; К.: Центриздат, 1931. – 80 с.; Його ж. Досягнення і хиби в роботі серед національних меншостей / А. Глинский. – Х. : Пролетар, 1931. – 80 с.; Цвятков Г. Коларовскому болгарскому району 10 лет / Г. Цвятков // Революция и национальности. – 1935. – № 10. – С. 46-51; Давиджиев А. И. Национально-культурно

- строительство на трудящите се българи в УССР и АМРСР / А.И. Давиджиев. – Х. ; К.: Укрдѣжнацмениздат, 1930. – 83 с.; Каган Б.Я. Пять лет Сталиндорфского еврейского района / Б.Я. Каган. – М. : Дер Эмес, 1935. – 74 с.; Каган Б.Я. Сталиндорф / Б.Я. Каган. – К. : Радянське будівництво і право. – 1935. – 64 с.; Кац М. Увага роботі серед нацменшостей / М. Кац // Вісник промислової та промислово-кредитної кооперації України. – 1930. – № 2. – С. 12-14; Ройтман С. Про партроботу в німецьких районах / С. Ройтман // Партактивіст. – 1933. – № 15. – С. 30-32. Больдт Я.І. Національний німецький район до свого десятиріччя. / Я.І. Больдт // Радянська Україна. – 1935. – № 4. – С. 18-21.
15. Гаврилін Н. Стан просування нацменкнижки / Н. Гаврилін // Радянський книгар. – 1931. – № 10-11. – С. 13-14; Герман Д. Про роботу з книгою нацменшостей / Д. Герман // Радянський книгар. – 1931. – № 2. – С. 10-11; Герман Д. Увага нацменівській книзі / Д. Герман // Радянський книгар. – 1930. – № 12 (17). – С. 7-8; Його ж. Увагу нацкнижці / Д. Герман // Радянський книгар. – 1932. – № 8. – С. 13-14; Його ж. Нацменвидання ДВОУ / Д. Герман // Радянський книгар. – 1931. – № 4. – С. 13; Гурвіць Е.І. Про роботу з нацмен літературою / Е.І. Гурвіць // Радянський книгар. – 1931. – № 12-13. – С. 21; І.М. Масове поширення нацменкнижки / М.І. // Радянський книгар. – 1932. – № 28-29. – С. 25-27; Посилити видання нацменлітератури // Радянський книгар. – 1931. – № 30. – С. 1-4; Свій. Перша всеукраїнська нарада у справі нацменівського книгопоширення / Свій // Радянський книгар. – 1931. – № 18-19. – С. 28-29; Сандро. Робота з нацменівською книгою стоїть зовсім погано / Сандро // Радянський книгар. – 1930. – № 6. – С. 14-15; Що робить Центрвидав у справі проведення місячника нацменівської преси // Радянський книгар. – 1931. – № 7-8. – С. 8-9; Р. Місячник нацменівської книжки провести по бойовому / Р. // Радянський книгар. – 1931. – № 7-8. – С. 8.
16. Радлов В. Нацменкнига до читача не доходить / В. Радлов // Радянський книгар. – 1932. – № 25-26. – С. 17-18; Д. К. Г. Робота УКЦ з нацмен книгою / К. Г. Д. // Радянський книгар. – 1932. – № 1. – С. 18.
17. Що робить Центрвидав у справі проведення місячника нацменівської преси // Радянський книгар. – 1931. – № 7-8. – С. 8-9.
18. Агуф М. Преса УСРР до ХУ роковин Жовтня / М. Агуф. – Х. : Пролетар, 1932. – 164 с.; Рыхлевский К.С. Национальная книга УССР за 15 лет / К.С. Рыхлевский // Революция и национальность. – 1932. – № 10-11. – С. 84-95.
19. Василенко М. Очередные задачи перевыборов советов среди нацменьшинств / М. Василенко. – Х. : Ценетриздат, 1930. – 32 с.; Глинський А. Перевибори рад серед нацменшостей / А. Глинський // Радянська Україна. – 1930. – № 10. – С. 18-22; Робота нацменкомісії // Радянський активіст. – 1930. – № 5. – С. 22-23;
20. Аммосов М. Проблема национальных кадров в период социалистической реконструкции / М. Аммосов // Революция и национальность. – 1930. – № 1. – С. 20-28; ональных кадрах специалистов / Р.Б. // Революция и национальность. – 1935. – № 10. – С. 47-49; Бобрович Н. О работе адморганов среди национальных меньшинств / Н. Бобрович // Административные вести. – 1930. – № 2; Кузьмин И. Подготовка национальных кадров / И. Кузьмин // Революция и национальность. – 1935. – № 4. – С. 13-18; Стаковецький С. Обслуговування нацменшостей в органах юстиції / С. Стаковецький // Червоне право. – 1930. – № 21-22. – С. 905-912; № 23-24. – С. 994-996.
21. Клейнер И. Польский театр / И. Клейнер // Революция и национальности. – 1934. – № 11. – С. 96-97; Полоцький О. Сільбуди та будинки

- колективіста – центри нацкульт будівництва на селі / О. Полоцький // Партактивіст. – 1932. – № 23. – С. 14-18; Пригунов М. Перша виставка національних театрів / М. Пригунов // Радянський театр. – 1930. – № 3-5. – С. 87-94.
22. Українізація й задоволення нацкультпотреб нацменшостей // Масовик. – 1930. – № 11. – С. 41-46.
23. Скрипник М.О. Культурне будівництво за соціалістичної реконструкції: Скорочена доповідь на VII Всесоюзному з'їзді робітників освіти СРСР / М.О. Скрипник // Більшовик України. – 1929. – № 7-8. – С. 31-48; Його ж. Основні завдання культурного будівництва за доби соціалістичної реконструкції країни / М.О. Скрипник. – Х., 1929. – 73 с.; Його ж. Нові лінії в національно-культурному будівництві / М.О. Скрипник. – Х. : Держвидав України, 1930. – 64 с.; Його ж. Культурне строительство в СРСР / Н.А. Скрипник. – Х. : Пролетар, 1931. – 48 с.; Ряппо Я.П. Що дала Жовтнева революція в галузі освіти на Україні / Я.П. Ряппо. – Х. : Книгоспілка, 1928. – 113 с.; Ряппо Я.П. Радянське студентство / Я.П. Ряппо. – Х., 1928. – 48 с. та ін.
24. Сенченко А. Радянська Україна – невід'ємна частина могутнього Радянського Союзу / А. Сенченко // Більшовик України. – 1933. – № 9-10. – С. 51.
25. Скрипник М. Перебудовними шляхами (Проблема культурного будівництва національностей України) / М. Скрипник // Більшовик України. – 1931. – № 12. – С. 16-33; № 13-14. – 23-39.
26. Хвиля А. Бойові завдання роботи школи / А. Хвиля // Більшовик України. – 1933. – № 11. – С. 67.
27. Затонський В.П. Національно-культурне будівництво і боротьба проти націоналізму. Доповідь та кінцеве слово на січневій сесії ВУАН / В.П. Затонський. – Х. : Партвидав ЦК КП(б)У, 1934. – 64 с.
28. Затонський В.П. З питань національної політики на Україні / В.П. Затонський. // Більшовик України. – 1933. – № 9-10. – С. 112.
29. Див.: Якубова Лариса. Етнічні меншини УСРР у 20-і – першій половині 30-х років ХХ ст.: історіографія та джерела дослідження / Лариса Якубова. – К., 2006. – С. 21, 23, 26.
30. Гіршфельд А. Міграційні процеси України (в світлі перепису 1926 р.) / А. Гіршфельд. – Х. : Господарство України, 1930. – 87 с.
31. Береговський М. Чужомовні й різномовні пісні євреїв України, Білоруси, Польщі / М. Береговський // Етнографічний вісник. – 1930. – № 9; Вейцблїт І. Рух єврейської людності на Україні періоду 1897-1926 / Інститут єврейської культури при Всеукраїнській академії наук, соціально-економічна секція ; І. Вейцблїт. – Кременчук : Державне видавництво «Пролетар», 1930. – 176 с.; Вейтков Ф. Евреи на земле / Ф. Вейтков, Б. Поліщук. – М. ; Л. : Госиздат, 1930. – 30 с.; Заславський Д. Евреи в СРСР / Д. Заславський. – М. : ДерЭмес, 1933. – 48 с.; Зингер Л. Еврейское население в Советском Союзе. Статистико-экономический обзор / Л. Зингер. – М. ; Л. : Соцэкгиз, 1932. – 175 с.
32. Костан К. З літератур мариупольських греків / К. Костан. – Х. : Рух, 1932. – 114 с.; Сергиевский М.В. Мариупольские греческие говоры / М.В. Сергиевский // Известия АН СССР. Отделение общественных наук. VII серия. – Л., 1934. – № 7. – С. 533-587; Соколов И.И. Мариупольские греки / И.И. Соколов // Труды Института славяноведения АН СССР. – Л., 1932. – Т. 1. – С. 297-321; Соколов И.И. О языке греков Мариупольского и Сталинского округов / И.И. Соколов // Язык и литература. – Л., 1930. – Т. VI. – С. 49-67; Ялі С. Греки в УРСР / С. Ялі. – Х., 1931. – 208 с.
33. Димитров Д. Болгарское переселение в Украину и Крым / Д. Димитров // Сборник работ студентов-выдвиженцев, аспирантов и научных работ-

- ников Ленинградского государственного историко-лингвистического института. – Л., 1931. – С. 1-19; Димитров Д. Из Бессарабии в Таврию / Д. Димитров // Язык и литература. – Л., 1930. – Т. 6. – С. 69-94.
34. Тяпченко С. Священна і непорушна братерська єдність народів великого Радянського Союзу / С. Тяпченко // Партробітник України. – 1937. – № 19. – С. 46-52; Косіор С.В. Проведення ленінсько-сталінської національної політики на Україні (із звітної доповіді ЦК КП(б)У XIII з'їзду КП(б)У / С. В. Косіор // Партробітник України. – 1937. – № 11-12. – С. 29-36; Йою ж. Торжество ленінсько-сталінської національної політики / 1; Гитлянский А. Национальные еврейские советы в местечках / А. Гитлянский // Революция и национальности. – 1936. – № 8. – С. 31-32; Гітлянський А. Національні меншості УРСР одностайно схвалюють Сталінський виборчий закон / А. Гітлянський // Радянська Україна. – 1937. – № 8. – С. 17-22;
35. Мерц І.Г. Квітуха Спартаківщина : [Про німецький національний район] / І.Г. Мерц // Вісті ВУЦВК. – 1936. 30 жовт.; Про господарське та культурне будівництво у грецьких районах на Донеччині // Вісті ВУЦВК. – 1936. – 28 трав.;
36. До кінця викрити і розгромити буржуазних націоналістів // Партробітник України. – 1937. – № 17-18. – С. 11-17; До кінця викрити і розгромити буржуазних націоналістів // Парт. організатор. – 1937. – № 12. – С. 8-10; Лавров Ф. Викорчувати буржуазно-націоналістичне коріння на мистецькому фронті / Ф. Лавров // Більшовик України. – 1937. – № 11-12. – С. 161-172 та ін.
37. История Всесоюзной Коммунистической партии (большевиков). Краткий курс. – М. : Политиздат, 1938. – 351 с.
38. Галій Н. Геть маску! Національна політика на Радянській Україні в світлі документів / Н. Галій, Б. Новицький. – Львів ; Прага, 1934. – 127 с.; Ковалевський М. Україна під червоним ярмом / М. Ковалевський. – Варшава ; Львів : Схід, 1936. – 208 с.; М.С. Україна й національна політика Советів / С.М. – Б.М., 1938. – 91 с.; Мазепа І. Україна під червоною Москвою / І. Мазепа. – Львів, 1934. – 24 с.; Николишин С. Культурна політика більшовиків і український культурний процес: Публіцистичні рефлексії / С. Николишин. – Б.М., 1939. – 103 с.; Садовський В. Національна політика Советів на Україні / В. Садовський. – Варшава, 1937. – 176 с.; Смаль-Стоцький Р. Українська мова в Советській Україні / Р. Смаль-Стоцький. – Варшава, 1936. – 270 с.

The features of the elucidation of «corenization» of national minorities URSR in scientific and publicistic-propagandistic literature of 1930th are uncovered in the article, the influence of policy and ideology of the Soviet totalitarian state on the content of the publications has shown.

Key words: corenization, URSR, scientific literature, publicistic-propagandistic literature, publications, nationalism.

Отримано: 15.03.2013